

Zigmas ZINKEVIČIUS

Vilniaus universitetas

LINGVISTIKA IR EKSTRALINGVISTIKA

Tvirtinama, kad kalbos istorija yra neatskiriama nuo ta kalba šnekančių žmonių istorijos. Tai, žinoma, tiesa, bet šį teiginį reikia suprasti teisingai, jo nesuabsoliutinti. Mat skiriama vidinė kalbos raida, iš tikrųjų neturinti betarpiško ryšio su ta kalba šnekančių žmonių visuomenės raida, ir tokia, kuri nuo visuomenės tiesiogiai priklauso, pasakytume, išorinė kalbos raida. Pirmoji – tai kalbos garsų ir gramatinės sandaros kitimas, kiek jis nėra sąlygojamas kalbinės aplinkos, substrato ar kitų kalbų įtakos. Tai – grynosios lingvistikos sfera. Visa kita priklauso vadinamajai ekstralingvistikai (išorinei kalbos raidai), kai kalbos kitimą lemia aplinka, toji terpė, kurioje kalba funkcionuoja. Šiai kalbos sferai priklauso kalbinės diferenciacijos ar integracijos procesų tam tikrais laikotarpiais įsivyravimas, priklausantis nuo tautos istorijos, bendrinės kalbos susidarymas ir jos rutuliojimas, kalbos kultūra plačiąja prasme ir visi tie kalbos pakitimai, kuriuose lemia daugiau ar mažiau sąmoninga žmogaus veikla. Taigi kalbant apie kalbos ir tautos istorijos ryšį reikia griežtai skirti natūraliąją kalbos raidą nuo tokios, kuri priklauso nuo ta kalba šnekančių žmonių poveikio.